

УДК 342.951:351.77

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.3.40>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Сахно С.В.,
аспірантка четвертого року навчання
Пенітенціарної академії України
ORCID: 0009-0008-4265-691X

Сахно С.В. Актуальні питання щодо визначення принципів публічних закупівель.

Досить тривалий час законодавча система публічних закупівель перебуває в процесі реформування задля покращення функціонування електронної системи закупівель, здійснення закупівель та отримання результату закупівлі – укладання договору. І на всіх цих етапах закупівлі повинні бути відкритими для всіх ґрунтуватися на справедливих і об'єктивних засадах, адже це і є дотриманням законодавства у сфері публічних закупівель, а саме принципів публічних закупівель. Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 № 922-VIII (далі – Закон) нормативно закріплює проведення закупівель в Україні, цей закон чітко визначає, як державні замовники повинні здійснювати закупівлі товарів, робіт та послуг. В умовах сьогодення закупівельна сфера регулюється не тільки самим Законом, а і Постановою від 12 жовтня 2022 р. № 1178 «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України “Про публічні закупівлі”, на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування» (далі – Особливості). Отже, нині замовники при здійсненні закупівель товарів, робіт і послуг керуються нормами Закону з урахуванням Особливостей. Недотримання норм закупівельного законодавства, ігнорування принципів здійснення закупівель підриває довіру суспільства щодо доброчесності закупівель товарів, робіт і послуг. У цій статті розглянуто деякі ризики, які існують у сфері публічних закупівель, а також проаналізовано методи, за допомогою яких їх можливо мінімізувати. Запропоновано авторську дефініцію «принципи публічних закупівель», які є гарантом прозорості, ефективності та справедливості проведення публічних закупівель. Значну увагу приділяється принципам, дотриманням яким потрібно приділити найбільшу увагу та вдосконалити їх ефективність у публічних закупівлях в умовах сьогодення. Здійснено акцент на принципі запобігання корупційним діям і зловживанням. Зініційовано внесення змін та коригувань у частині об'єднання окремих принципів публічних закупівель як юридичних норм («фундаменту»), на яких ґрунтується закупівельна діяльність.

Ключові слова: закупівлі, закупівельне законодавство, принципи здійснення закупівель, доброчесність здійснення закупівель, закупівля товарів, робіт і послуг, корупційні діяння, максимальна економія, Prozorro, стадії закупівель, відкритість, неупередженість, пропорційність, закупівельники, недискримінація.

Sakhno S.V. Current issues regarding the definition of public procurement principles.

For quite a long time, the legislative system of public procurement has undergone changes and reforms aiming to improve the functioning of the electronic procurement system, the procurement process itself, and the final result of the procurement—the conclusion of a contract. At all these stages, procurement must remain open to everyone on fair and objective legal grounds, as this constitutes compliance with the public procurement legislation, namely the principles of public procurement. The Law of Ukraine «On Public Procurement» dated December 25, 2015, No. 922-VIII (hereinafter – the Law) normatively establishes the conduct of procurement in Ukraine; this law clearly defines how state contracting authorities must carry out the procurement of goods, works, and services. Under current conditions, the procurement sector is regulated not only by the Law itself but also by Resolution No. 1178 of October 12, 2022, «On the Approval of Special Features for Public Procurement of Goods,

Works, and Services for Customers Provided for by the Law of Ukraine 'On Public Procurement' for the Period of the Legal Regime of Martial Law in Ukraine and within 90 Days from the Date of its Termination or Cancellation» (hereinafter – the Special Features). Consequently, currently, when procuring goods, works, and services, contracting authorities are guided by the provisions of the Law taking into account these Special Features.

Failure to comply with procurement legislation standards and the disregard of procurement principles undermine public trust in the integrity of procuring goods, works, and services. This article examines several risks existing in the sphere of public procurement and analyzes methods by which they can be minimized. The author's definition of «public procurement principles» is proposed, which serves as a guarantee of transparency, efficiency, and fairness in conducting public procurement. The article highlights the principles that require the most attention and whose effectiveness needs improvement in current public procurement practices. Emphasis is placed on the principle of preventing corruption and abuse. Changes and adjustments have been initiated regarding the consolidation of specific public procurement principles as legal norms (the «foundation») upon which procurement activity is based.

Key words: procurement, procurement legislation, principles of procurement, integrity of procurement, procurement of goods, works and services, corrupt acts, maximum economy, Prozorro, procurement stages, openness, impartiality, proportionality, procurers, non-discrimination.

Постановка проблеми та її актуальність. Інститут публічних закупівель в Україні постійно зазнає стрімких змін. Реформи у сфері закупівель передусім пов'язані та спрямовані на вдосконалення закупівельного законодавства, приведення у відповідність європейським стандартам та до вимог Світової організації торгівлі, тобто до правил міжнародної торгівлі. Обов'язковими вимогами закупівельного світу є визначені норми, яких дотримуються всі держави в закупівельній сфері. Це недискримінація постачальників незалежно від їхнього статусу та державної належності, здійснення закупівель на конкурентній основі із забезпеченням прозорості на кожній стадії. Всі ці вимоги до процесу закупівель підтверджуються нормативно на національному законодавстві кожної країни, яка має ринкові відносини, у вигляді принципів здійснення закупівель. Дотримання яких є обов'язковим для суб'єктів у закупівельній сфері. Кожна держава закріпила в публічному законодавстві базові принципи здійснення закупівель. Зміни в закупівельному законодавстві України в умовах воєнного стану зумовлюють потребу в перегляді та вдосконаленні правових механізмів дії норм законодавства у сфері публічних закупівель, а саме актуальності змісту принципів публічних закупівель та їх практичне застосування в реаліях сьогодення. Варто зазначити, що дотримання принципів публічних закупівель більше стосується саме замовників у закупівельній сфері, тому доцільно розглянути питання, як саме діють ці принципи на інших суб'єктів закупівельного процесу та як впливають на них.

Вищенаведене зумовлюється необхідністю актуалізувати процес дотримання публічного законодавства, а саме принципів як основних правил проведення закупівель, іншим суб'єктам закупівельного процесу. Адже Закон передбачає: «цей Закон визначає правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави, територіальних громад та об'єднаних територіальних громад» [1], забезпечуючи при цьому прозорість, ефективність та економію бюджетних коштів, що і є дотриманням принципів здійснення публічних закупівель. Детальний аналіз принципів здійснення публічних закупівель надасть можливість в умовах сьогодення вдосконалити здійснення закупівель товарів, робіт і послуг та звернути увагу на практичні проблеми під час здійснення закупівель, які пов'язані саме з недотриманням учасниками закупівель ключових принципів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні питання, проблематику в публічних закупівлях зосереджено у працях таких вчених: В. Бондаренко, Ю. Оврамець, Н. Пустова, М. Ковалів, О. Мельникова, С. Ніщимна, Т. Швидка, М. Їжа, Н. Зdirко, О. Шадковський та інші.

Влучно зазначено вітчизняним ученим Зdirком Н., з яким неможливо не погодитися, що «принципи в публічних закупівлях слугують важелем державного регулювання через закріплення основних правових вимог до закупівельного процесу. Принципи є основним базисом, дотримання положень якого є запорукою ефективного здійснення публічних закупівель» [2].

Метою статті є детальний аналіз принципів публічних закупівель, аби вдосконалити їх практичну дію під час здійснення закупівель товарів, робіт та послуг. Визначення сфери суб'єктів, на яких здебільшого поширюється дія принципів публічних закупівель, і безсумнівного підтвер-

дження, принципи публічних закупівель є фундаментом легітимності та ефективності використання бюджетних коштів і забезпечення існування сфери публічних закупівель у країні.

Виклад основного матеріалу. Регулювання публічних закупівель з точки зору публічного законодавства ґрунтується на дотриманні принципів, публічно визначених у статті 5 ЗУ «Про публічні закупівлі»:

- 1) добросовісна конкуренція серед учасників;
- 2) максимальна економія, ефективність та пропорційність;
- 3) відкритість та прозорість на всіх стадіях закупівель;
- 4) недискримінація учасників та рівне ставлення до них;
- 5) об'єктивне та неупереджене визначення переможця процедури закупівлі / спрощеної закупівлі;
- 6) запобігання корупційним діям і зловживанням.

Згідно з Словником української мови поняття «принцип» вживається в таких значеннях: «1) основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і т. ін.; 2) особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось; 3) переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці» [3]. Визначення «принципи публічних закупівель» у закупівельному національному законодавстві відсутнє. Отже, це дає нам можливість здійснити авторське визначення поняття «принципи публічних закупівель» – це вихідні, основоположні засади, якими керуються суб'єкти публічних закупівель під час здійснення закупівель товарів, робіт і послуг та які закріплені в ЗУ «Про публічні закупівлі».

Розглянемо детальніше принципи та проведемо аналіз їх дії в публічних закупівлях.

1. Принцип добросовісна конкуренція серед учасників.

Світовий досвід свідчить, що найбільш ефективним способом дотримання принципів державних закупівель є існування конкурентного ринку закупівель [4, с. 9]. Цей принцип полягає у створенні однаково рівних, конкурентних умов для всіх учасників. У процедурах закупівель умови, вимоги та кваліфікаційні критерії повинні бути без жодних дискримінаційних ознак, щоб учасники на рівних засадах мали можливість безперешкодно взяти участь у тендері. Тому досить вагоме значення має саме цей принцип у публічних закупівлях на початковому етапі підготовки тендерної документації. Замовники досить відповідально повинні підійти саме до підготовки тендерної документації та врахувати принцип рівного ставлення до учасників з дотриманням правових засад добросовісної конкуренції. Кожній країні максимально потрібно підсилювати контроль у цій сфері щодо протиправних дій як з боку замовників, так і учасників, які мають намір вчинення злочинних дій з метою отримання в майбутньому контракту. Замовники своєю чергою повинні попереджати вияви хабарництва з боку учасників повідомленням у компетентні органи, відслідковувати учасників, які створюють недобросовісне конкурентне середовище, та попереджати будь-які дії, що можуть підірвати довіру суспільства до верховенства права в закупівельному законодавстві.

Відповідно дві сторони закупівельного процесу – замовник та учасник – повинні добросовісно підійти до процедури закупівлі.

З боку замовника: не встановлювати в тендерній документації жодних дискримінаційних вимог до учасників; забезпечити вільний доступ усіх учасників до інформації про закупівлю; усі учасники, які є суб'єктами публічного законодавства в розумінні закону, повинні мати рівні умови участі у процедурі закупівлі; прямо дотримуватися норм закупівельного законодавства.

З боку учасників: виконання принципу **добросовісної конкуренції серед учасників** ґрунтується на Законі України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [5], який забороняє створення результатів торгів (законодавцем це розцінюється як змова учасників, які домовилися між собою і таким чином вплинули на результати конкурентної процедури закупівель). Також у цьому законі зазначені інші неправомірні дії, які можуть вчинювати недобросовісні учасники в публічних закупівлях.

2. Принцип максимальної економії, ефективності та пропорційності в публічних закупівлях.

Розглядаючи цей принцип публічних закупівель, передусім потрібно пам'ятати, що електронна система закупівель технічно дає змогу в торгах проведення аукціону, що і є результатом дотримання принципу максимальної економії. Створення конкурентного середовища (аукціону) є ціною «битвою» між учасниками за першість і перемогу в торгах. У цьому принципі закладена ідея економії, ефективності та пропорційності, що передбачає дотримання вимоги «ціна

– якість», тобто досягнути максимальної економії державних коштів за товар, який буде відповідати технічно якісним характеристикам предмета закупівлі.

Головна мета цього принципу – забезпечити, щоб кожна гривня державного бюджету була витрачена раціонально, приносячи максимальну користь державі та суспільству.

З метою дотримання принципу максимальної економії, ефективності та пропорційності замовники оприлюднюючи оголошення про проведення торгів повинні враховувати, що оголошена очікувана вартість предмета закупівлі повинна відповідати технічно якісним характеристикам предмета закупівлі. Порушення вищезазначеного принципу та завищення очікуваної вартості предмета закупівлі приводить до неекономного використання державних коштів, що тягне за собою відповідальність – від дисциплінарної до кримінальної. Якщо ж замовники оголошуючи закупівлю зменшать очікувану вартість предмета закупівлі це має ризики, що закупівля не відбудеться і замовники втратять час і не отримають бажаний результат. Тому в цьому принципі публічних закупівель дуже важливо дотриматись «розумних» вартісних меж та норм законодавства, щодо визначення очікуваної вартості предмета закупівлі, що збільшить кількість тендерних пропозицій та в результаті задовільнить потребу в товарах, роботах та послугах.

3. Відкритість та прозорість на всіх стадіях закупівель.

Реалізація цього принципу стала можливою зі створенням у 2015 році електронної системи закупівель (далі – ЕСЗ) ProZorro. Саме стаття 10 Закону України «Про публічні закупівлі» закріпила функціонал ЕСЗ та визначила вимоги до інформації, яка підлягає оприлюдненню. Для будь-якої держави сфера публічних закупівель є значним ринком та водночас – сферою високої відповідальності. В Україні це забезпечується через онлайн-платформу ProZorro, головним принципом її роботи є: «аби всі бачили все».

Дотримання принципу відкритості та прозорості дозволяє не лише всім охочим відслідковувати закупівлі на електронних майданчиках, а й аналізувати очікувану вартість предмета закупівлі разом із вимогами щодо якості й технічних характеристик. Крім того, цей принцип виконує важливу інформаційну функцію щодо використання бюджетних коштів та є дієвим засобом запобігання корупційним діям і зловживанням.

4. Недискримінація учасників та рівне ставлення до них.

Досліджуваний принцип перебуває у стані глибокої конвергенції із засадою добросовісної конкуренції. На переконання автора, ці категорії характеризуються високим рівнем змістовної взаємопроникності, що ставить під сумнів доцільність їхнього окремого нормативного виокремлення. У сучасних умовах принцип недискримінації виступає радше роз'ясненням обов'язків замовника в межах забезпечення загального конкурентного середовища, аніж автономною правовою доктриною. Основні критерії цього принципу – недискримінація учасників і рівне ставлення до них: замовник не може встановлювати необґрунтованих вимог у тендерній документації та вимог до учасника закупівель, але ж, по суті, це і є дискримінаційні вимоги і створення недобросовісної конкуренції серед учасників. Тому на сьогоднішній день постає питання перегляду саме принципів публічних закупівель та адаптації її до сучасних умов здійснення публічних закупівель

5. Об'єктивне та неупереджене визначення переможця процедури закупівлі / спрощеної закупівлі.

Метою цього принципу є забезпечення того, щоб рішення про визначення переможця ґрунтувалися виключно на встановлених правилах з дотриманням процедур і прозорих критеріїв. Рішення замовника має бути незалежним від будь-яких суб'єктивних впливів чи корупційних чинників. Реалізація цього принципу передбачає чітке дотримання норм законодавства у сфері закупівель при визначенні переможця.

6. Запобігання корупційним діям і зловживанням.

Дотримання цього принципу спрямоване на мінімізацію ризиків корупції, змов, розкрадань та неправомірного використання бюджетних коштів на всіх етапах закупівельного процесу. Боротьба з корупцією є однією з ключових цілей системи публічних закупівель та відповідає «Двадцяти керівним принципам боротьби з корупцією» Ради Європи. Керівний принцип 14 закликає: «Запровадити належні прозорі процедури публічних закупівель, що сприяють чесній конкуренції та стримують корумпованих осіб» [6].

Усі принципи публічних закупівель тісно пов'язані з принципом запобігання корупційним діям і зловживанням, оскільки корупційні ризики можуть виникати на будь-якому етапі закупівель: від визначення потреби до укладення договору.

Суб'єктами контролю у цій сфері є:

- Державна аудиторська служба України (ДАСУ);
- Антимонопольний комітет України (АМКУ);
- правоохоронні органи.

Відповідальність замовників передбачена:

- Кодексом України про адміністративні правопорушення (ст. 164-14) – адміністративна відповідальність;
- Кримінальним кодексом України (ст. 191, 364, 366) – кримінальна відповідальність.

Для учасників відповідальність визначена Законом України «Про захист економічної конкуренції»: у разі доведення змови АМКУ накладає штраф до 10 % річного доходу суб'єкта господарювання; таким учасникам протягом трьох років забороняється брати участь у публічних торгах.

Висновок. Отже, на підставі викладеного, можна зробити наступні висновки:

– по-перше, на сьогодні існує актуальне питання необхідності перегляду принципів публічних закупівель відповідно до викликів, з якими у своїй постійній роботі стикаються закупівельники, тобто оновлення та роз'яснення дії принципів публічних закупівель. Адже саме принципи є тим законодавчим «фундаментом», на яких ґрунтується система здійснення публічних закупівель. Як вже було зазначено в статті, деякі принципи публічних закупівель досить рівнозначні між собою та мають тотожне значення в практичному застосуванні.

– по-друге, чи наявні принципи відповідають рівнозначності суб'єктів у закупівельному процесі щодо відповідальності за порушення у сфері публічних закупівель. Тобто при здійсненні публічних закупівель замовник повинен керуватися принципами здійснення публічних закупівель, які чітко регламентуються законом. Але ж закупівля здійснюється і відбувається при наявності двох сторін закупівельного процесу: замовник і учасник. То чому ж в законодавстві чітко визначені принципи, якими повинен керуватися замовник, і не визначено, яких принципів повинен дотримуватися учасник, як сторона закупівельного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про публічні закупівлі: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 9. Ст. 89. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 29.01.2026).
2. Здирко Н. Принципи здійснення публічних закупівель в Україні. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. С. 231. URL: https://econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_1/41.pdf (дата звернення: 08.01.2026).
3. Принцип. *Словник української мови: у 20-ти т.*/НАНУ; Український мовно-інформаційний фонд; ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. Київ: Наукова думка, 2024. Т.15:Префікс-п'ять. С. 222.
4. Пінькас Г.І. Фінансово-економічний механізм конкурентоспроможного ринку державних закупівель : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит»; ДНВЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України». Суми, 2009. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/items/ef67236b-ff0c-4d4a-ba35-cbae08c4d798/full> (дата звернення: 29.12.2025).
5. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 36. Ст. 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 08.01.2026).
6. «Двадцять керівних принципів боротьби з корупцією» Ради Європи. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c17c> (дата звернення: 08.01.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 19.01.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації: 2.03.2026

© Сахно С.В., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0